

SES EGZERSİZLERİNDEN ŞARKI SÖYLEMEYE GEÇİŞTE YAŞANAN SORUNLAR

Serkan OTACIOĞLU¹

Öz

Ses eğitimcileri genellikle her şeyden önce şarkıcının teknik başarısını ilk gereklilik olarak görme eğilimindedirler. Ses eğitimi egzersizleri teknik gelişim için çok önemli ve gereklidir. Çünkü sadece bu vokal egzersizleri yaparak tekniği geliştirerek hâkimiyet kuracaklardır.

Çalışmada, ses eğitiminde; cümlenin yapısı, diksiyon, range, tessitura, karakterizasyon, duygu yoğunluğu ve şarkı için gereken timbre gibi kavramların, egzersizlerden şarkıya geçişte seçilecek repertuarın belirlenmesinde dikkate alınması gereken faktörler olduğu üzerinde durulmuştur. Bununla beraber teknik ile şarkı söylemenin ilişkisi hakkında pek çok eğitimci bazı şarkı ve ariaları incelemiş ve bu parçalardan değişik cümleleri eğitimde ses egzersizi olarak kullanmıştır. Ancak ses egzersizlerinden şarkı söylemeye geçişte doğru seçim için geçerli bir çözüm önerileri getirilmemiştir.

Eldeki çalışma bu alan hakkındaki çalışmalarını inceleyerek konuya bazı öneriler getirmek amacı ile yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Müzik eğitimi, şarkı söyleme, ses eğitimi, ses problemleri, repertuar seçimi

PROBLEMS IN TRANSITION FROM VOICE EXERCISES TO SINGING

Abstract

Vocal trainers tend to see the technical success of a singer as the most important requirement. Exercises in vocal training are very important and necessary for technical development. Because, only these vocal exercises will establish the technical development and competency. But the problems arise as the vocal artist fails to succeed in singing even though he/she achieves such exercises.

Structure of sentence, diction, range, tessitura, characterization, emotional intensity and timbre required for the song are the factors that should be considered in order to determine the repertoire to be selected during the transition from exercises to song. The relation between training to sing and singing with a technique was examined by many researchers; especially focusing on some songs and arias; and different sentences of these songs were used in vocal exercises. But, no propositions were made for making the right choice at the stage of transition from vocal exercises to singing.

As a result, the songs that vocal trainer will select for technical improvement must be songs that do not contradict with the things acquired by vocal training. Therefore, a trainer should consider the characteristics of singer both in technical and interpretation terms while selecting the repertoire; and should focus on improving the singer in both ways.

Keywords: Music education, singing, vocal training, vocal problems, selection of repertoire

¹ Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Müzik Eğitimi Anabilim Dalı.
sotacioglu@marmara.edu.tr

Giriş

Bir şarkıcı, iyi şarkı söyleyebilmek için gerekli teknik yeterliliğe sahip olmalıdır. Ayrıca müzikal ve sanatsal gereklilikleri de (Müzikal ve karakter olarak yorumlama, anlaşılabilirlik, v.b) yerine getirmek durumundadır. Çünkü ancak bu şekilde şarkıcı performans olarak başarılı sayılacaktır.

Ses eğitimcileri ise genellikle her şeyden önce şarkıcının teknik başarısını ilk gereklilik olarak görme eğilimindedirler. Bu fikri Marchesi’de desteklemiştir. Ona göre; şarkı söylemenin estetik yönüne geçmeden önce, ses mekanizmasının tüm ritmik ve müzikal formları icra edebilecek şekilde eğitilmesi önemlidir (Marchesi, 1970).

Ses eğitiminde egzersizler, teknik gelişim için çok önemli ve gereklidir. Çünkü ancak bu ses egzersizleri sayesinde teknik gelişim ve yeterlilik oluşacaktır. Ama bütün problem şarkıcının egzersizleri başarısından sonra bile şarkı söylemede aynı başarıyı gösteremediğinde doğmaktadır.

Egzersizlerden şarkı söylemeye geçiş için McKinney şu fikri savunmuştur. “Şarkılar farklı sesli harflerin çeşitliliğinden dolayı daha karmaşık bir ayarlama ve düzeltme serisi gerektirir ve öğrencinin tek sesli harfli egzersizden gerçek şarkılara geçişini kolaylaştıracak alıştırmaya sayısı azdır. Aradaki boşluk öğretmen tarafından doldurulmalıdır” (McKinney,1982:191). McKinney çözüm olarak uyguladığı egzersizlerde daha karmaşık sesli harf dizileri kullanmıştır. Ancak bu tip egzersizler bile çoğu zaman egzersizlerden şarkıya geçişteki zorluklara çare olamamaktadır.

Cümlenin yapısı, diksiyon, range, tessitura, karakterizasyon, duygu yoğunluğu ve şarkı için gereken timbre, egzersizlerden şarkıya geçişte seçilecek repertuarın belirlenmesinde dikkate alınması gereken faktörlerdir.

Burada sözü geçen bazı kavramları açıklamak gerekirse;

Range terimi ile ses aralığı anlatılmaktadır. Ancak bazen “teknik eksiklikler şarkıcının potansiyel ses aralığının fark edilmesini engelleyebilir. Bir başka deyişle şarkı söylerken kullandığı ses aralığı aslında o kişinin potansiyel ses aralığından daha küçüktür” (Otacıoğlu, 2015: 71). Bu yüzden ses aralığı çoğu bireyde çokta güvenilmemesi gereken bir kıstas olabilir.

Tessitura terimi ile bir “şarkıcının sesini çok rahat olarak kullandığı bir ses aralığı” (Doshier, 1994: 196) tarif edilmektedir. Bu aynı zamanda söylenen şarkının genelde kapsadığı perde aralığı için de söylenir. “Uygun bir tessitura ile şarkı söylemek şarkıcıların hem ses sağlığı hem de meslek hayatının uzun ömürlülüğü için önemlidir”. (Otacıoğlu, 2015: 73).

“Timbre terimi ile üretilen sesin rengi tanımının yanında büyüklüğü de kastedilmektedir. Bir sesin büyüklüğü hem ses tellerinde üretilen ses dalgasına, hem de rezonatör bölgelerin yapısına ve şarkıcının fizyolojisine bağlıdır. Ancak bir şarkıcının potansiyel rezonansına ulaşabilmesi ses tekniği ile ilgili bir durumdur” (Otacıoğlu, 2015: 79).

Şarkı söyleme eğitiminin de, teknik ile şarkı söylemenin ilişkisi hakkında pek çok eğitimci bazı şarkı ve aryaları incelemiş ve bu parçalardan değişik cümleleri eğitimde ses egzersizi olarak kullanmıştır. Ancak ses egzersizlerinden şarkı söylemeye geçişte doğru seçim için geçerli çözüm önerileri getirilmemiştir.

Sonuç

Eğer şarkıcının sesine göre teknik beceriyi geliştirecek bir repertuar seçimi için uygulanması gerekenleri ve şarkı söylerken sağlıklı tekniği sürdürmeyi sağlayacak, belirli ses hatalarına karşılık repertuar önerileri getirmek gerekirse, ses eğitmenlerinin dikkat etmesi gereken konuları aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

1- Parçanın ses genişliği (range), zorluk derecesinin şarkıcıya uygunluğu;

Ses aralığının (range) büyütülmesi için genellikle orta registerde parçalar seçilmelidir. Tepe noktaya çıkan bölümlerde uzun süreli notalar veya uzun yüksek tessituralı kısımlar olmamalıdır. Bunun yerine yüksek notaya hafifçe dokunup hemen orta registre dönen bölümler olmalıdır. Yüksek notaya sıçramalarla veya arpejlerle çıkması daha faydalı olacaktır. Ses aralığının büyütülmesi için seçilen repertuarın yüksek perdede baskın olmaması gereklidir.

Ayrıca, kafa registerinden orta registre inen bölümler içeren parçalar seçmek daha yararlı olur. Yani ikinci *passaggio*'da başlayıp orta registre inen bölümler içeren ve genelinde orta seslerde olan parçalar seçilebilir.

2- Eksik olan becerileri kazandırmayı hedefleyen repertuarı seçebilmek;

Şarkıcının teknik eksikliklerini iyi belirleyip, bu eksiklikleri ısrarlı ve yoğun bir şekilde içermeyen ve çok zorlayıcı olmayan bölümler içeren parçaları seçebilmek.

Örneğin agilite eksikliği için; hafif, erişilebilir tonlarda ve en az hareketli repertuarı seçmek esneklik eğitimine başlamak için uygun bir yol olacaktır. Şarkının en rahat olduğu aralıklarda ve nefesi zorlamayacak şekilde uzun pasajları olmayan süslemeleri içeren parçalar şarkı seçimi önemlidir.

Kısa cümleler ve sık duraklamalı parçalar nefes kasları açısından dinlenmeyi sağlayacağı için daha uygundur. Eğer çok uzun cümleler ve bir sonraki cümleden önce yeni

nefes için yeteri kadar zaman bırakmayan parçalar seçilirse sıkışmalar oluşur. Yine tiz seslere, uzun yüksek tessitura olmaksızın nazik kısa geçişler yapan parçalar nefes ve esneklik için daha kolay uygulanabilir olacaktır.

3- Artikülasyon hatalarına sebep olmayacak dikkati sergilemek.

4- Şarkıcının rahat olduğu ses sınırları içinde kalan tessitura'da parçalar seçmek;

Sesin uzun ömürlülüğü ile şarkıcının en rahat olduğu tessitura direkt ilişkilidir. Bu yüzden şarkıcının en rahat olduğu ve daha az yorulduğu ses aralıklarında parçalar seçilmelidir.

5- Passaggio alanlarında şarkıcıya yarar sağlayacak parçalar seçebilmek;

Passaggio'nun en üst noktasında tiz tonlar sağlıklı ses üretimi için destek ve uygun register karışımı isteyeceği için zorlayıcı olacaktır. Zor alanlarda uzun tutulu tonlar ve sert atlamalar gerektiren parçalardan kaçınmak yarar sağlayacaktır.

Uzun süre secondo passaggio (ikinci geçiş) bölgesinde gezinen bölümler içeren parçalar register geçişlerinde (çevirme tonunda) ustalaşmamış şarkıcılar için çok zorlayıcı ve zarar verici olabilmektedir.

6- Parçanın duygusal içeriğinin şarkıcıya uygunluğu;

Örneğin, çok ağır dramatik öğeler içeren bir parça hafif ve dramatik olmaktan uzak sesler için son derece zararlı olacaktır.

7- Karakter yapısının şarkıcıya uygunluğu;

Şarkıcının karakter yapısı, vücut yapısı, fiziksel esnekliği sahnede canlandığı karakteri yaratmada son derece belirleyici olacaktır.

8- Parçanın müzikal özellikleri ile öğrencinin müzisyenlik becerisinin örtüşmesi.

9- Öğrencinin yaşı.

Genç yaşlarda repertuarın en zor eserlerini söyletmeye çalışmak sesin zarar görmesine yol

açacaktır. Bu yüzden şarkıcının yaşına uygun eserleri seçmek daha büyük yeterlilikler gerektiren eserleri şarkıcının ilerleyen yaşlarına bırakmak daha doğru olacaktır.

10- Ayrıca her bir seçim için ses, müzikal ve kişisel olgunluk göz önünde bulundurulmalıdır.

Öneriler

Sonuç olarak ses eğitimcisinin teknik gelişim için seçeceği eserler, ses egzersizleri ile kazanılanlarla çelişmeyecek parçalar olmalıdır. Egzersizlerde kazanılan teknik becerinin repertuara geçirilmesi aşamasında öğretmen öğrencinin teknik seviyesini iyi bilmeli ve yeni sorunlara yol açmayacak yapıda parçalara yönelmelidir.

Unutulmamalıdır ki uygun olmayan repertuardan kaynaklanan zorlukları aşabilen çok az sayıda şarkıcı vardır.

Egzersizler ile gelinen seviyeye uygun şarkı seçiminden sonra da şarkıcının teknik beceriyi şarkıyı söylerken sürdürebilmesi içinde dikkat edilmesi gereken hususlar vardır.

Teknik ile ilintili en doğru şarkı seçiminde bile şarkıcının yanlış yaklaşımları yüzünden şarkı söylemeye geçme aşaması başarısız olabilir. Genel olarak şarkıcı sabırsız bir şekilde hemen şarkıyı çıkartıp söylemeye başlamak mantığındadır.

Öğrenme aşamasında şarkıyı çıkartmaya odaklanan şarkıcı, ritim, nota ve diksiyon ile daha çok ilgilidir. Bu yüzden de teknik ve posture (duruş) bozukluklarını fark etmez ya da görmezden gelir. Bununla bağlantılı olarak ise bu yanlış alışkanlıklar şarkı ile özdeşleşir ve düzeltilemez hale gelir. Artık o şarkı sürekli sorun yaşanan sıkıntılı bir şarkı olacaktır ve başarısızlık kaçınılmaz olur.

Oysa teknik olarak doğru söyleme için postür çok önemlidir. “İyi bir postür ve etkili bir solunum, sağlıklı şarkı söylemenin ilk koşuludur.” (Ömür, 2004; 53)

Bu sebeplerden dolayı şarkıcının şarkıyı çıkartırken izlemesi gereken yöntemi önermemiz gerekirse, aşağıdaki açıklanan dört aşamalı bir yöntem önerilmektedir.

1- Önce konuşma zorluklarını yok etmek;

Öncelikle kelimeler şarkıdan ayrı olarak fonetik yapısı gözetilerek (IPA) “Uluslararası Fonetik Alfabeti” ne uygun olarak konuşma biçiminde ve abartılı bir artikülasyon ile ve çok yavaş olarak çalışılmalıdır. Metin başka bir dilde ise çeviri yapılmalı ve anlam bütünü ile bilinmelidir.

2- Şarkının ritmik yapısını çözmek

Ritmik yapıyı çözdükten sonra şarkının sözlerini bu ritmik yapı içinde çok ağır ve abartılı olarak çalışmak ve tekrarlar ile tempoyu arttırmak.

3- Melodik yapıyı çözmek

Melodik çizgi çıkartılırken mırıldanmak önerilmektedir. Burada mırıldanmak sesi zorlamadan çok rahat bir şekilde söylemek olarak tarif edilmektedir. Çünkü kısık bir sesle söylemek te aynen sesi zorlamak gibi zarar verici bir sonuçlar doğurmaktadır.

4- Dönem, besteci, yazar ve karakter incelemesi.

Metin yazarı, besteci ve eserin ait olduğu dönem incelenmeli. Metin yazarı ve bestecinin istekleri doğrultusunda karakterin, sahnenin ve dönemin bütün gereklilikleri iyi anlaşılmalıdır.

Bir şarkı öğrenildikten, iyi alışkanlıklar edinildikten sonra teknik olarak hala problemlili bölümler varsa sorunlu bölüm ile aynı özellikteki egzersizler çalışılabilir. Egzersiz şarkıdaki perdede değil şarkıcının en rahat olduğu ses aralığında söylenebilir. Ayrıca sorunlu bölümlerden bir önceki bölüme dönülerek oradaki gereksiz zorlanmalar ve fazla güç sarf edilen yerler yumuşatılmalı ve teknik hatalar yok edilmelidir. Çünkü genellikle sorun yaşamamıza neden olan teknik hatalar sorunu yaşadığımız bölgeden önceki bölgede gerekli teknik hazırlıkların yapılmaması yüzündendir. Bu teknik sorunlar aşıldıktan sonra üzerinde çalışılan bölüm başarılıktan sonra parçanın tamamının sorunsuz olarak söylenmesi ile çalışma sonuçlandırılır.

Başlangıçta ki teknik üzerine yoğunlaşmaya, şarkı rahatlıkla ve doğru teknik becerilerle söylenir hale geldiğinde yorumlama, ifade ve gerekirse hareket eklenebilir. Bu aşamada dikkati teknikten çok ifade ile müzik ve metnin yorumuna yoğunlaştırmak daha doğru olacaktır.

Ancak yorumlamanın abartılması ya da tek önemli unsur haline getirilmesi de sadece ses tekniğini önemsemek kadar sorunlu olacaktır. Miller “Yorum eğilimli” öğretmen ile “teknik yoğun” öğretmeni şu şekilde değerlendirir (Miller, 1986). İlk kategori genellikle teknik ölçeklerden kaçınır ve yorum sayesinde şarkıcının karşılaştığı teknik zorlukların aşılabileceğine inanır. Miller bu öğretim tarzının genellikle yetersiz kaldığını savunur. Buna karşın “teknik yoğun” öğretmen resital ve diğer performanslarda öğrencilerinin başarısızlığını hayretle karşılar. Teknik oturmuş ve sağlam olmasına rağmen hayal gücü ve yaratıcılık ses mekaniğinin arasında kaybolup gitmektedir. Şarkı söylemek sanatsal olduğu kadar fiziksel bir aktivitedir ve ses öğrenimi her iki eğilimi birleştirmelidir.

“Ses eğitiminde anatomik özellikler yanında bireyin kişilik özelliklerinin de önemli rolü vardır. Bu nedenle eğitim alan bireylerin ruhsal ve fiziksel yönleriyle bir bütün olarak

tanınması gerekmektedir” (Yiğit, 2012: 958). “Zeka, karakter, stil ve kişilik özellikleri profesyonel ses kullanıcısı için önemlidir” (Şenocak, 1990: 120).

“Vokal teknik, ayrılmaz sayısız müzikal, duygusal ve zihinsel faktörler ile bağlı olarak, seslendirenin akustik özellikleri yanı sıra şarkı fizyolojisi üzerine de büyük bir etkiye sahiptir” (Kagen, 1960:77).

Yukarıdaki bilgiler doğrultusunda, ses eğitimcisinin teknik gelişim için seçeceği eserler, ses egzersizleri ile kazanılanlarla çelişmeyecek parçalar olmalıdır. Egzersizlerde kazanılan teknik becerinin repertuara geçirilmesi aşamasında öğretmen öğrencinin teknik seviyesini iyi bilmeli ve yeni sorunlara yol açmayacak yapıda parçalara yönelmelidir.

Bu yüzden repertuar seçiminde öğretmen hem teknik hem de yorum olarak şarkıcının özelliklerini göz önüne alarak seçim yapmalı ve iki yönlüde şarkıcıyı geliştirmeye çalışmalıdır.

Tartışma

“Mesleklerinde başarılı olmak için seslerine bağlı olan insanlar, profesyonel ses kullanıcısı olarak düşünülürler”. “Ses kaliteleri etkilendiğinde, iş performansları da bundan etkilenecektir”. Bunlardan opera ve konser şarkıcıları, popüler müzik alanında şarkı söyleyenler, tiyatro sanatçıları ve öğretmenler (özellikle müzik öğretmenleri) elbette ki ilk sırada düşünülmelidir (Akt.Yiğit, 2012:955).

Şarkı söyleyen herkes için ses eğitimi gereklidir. Foniatri alanındaki gelişmelerle sesin incelenmesi ve hastalıklarına daha kolay ve çabuk çareler bulunması açısından bir çok konu aydınlanmıştır. Bu gelişmelerle ses eğitiminin önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. (Sabar, 2008;31). Eldeki çalışma bu düşünceleri destekler niteliktedir.

Ömür (2004), bu çalışmada anlatılan doğru postür ve nefes kullanımı bilgilerini doğrulamış, ses eğitiminde doğru postür ve doğru solunum çalışmaları ilk sırada yer aldığını belirtmiştir. Doğru bir duruş ses sanatçısı için çok önemlidir. “Gösteri sırasında yanlış postüre bağlı olarak doğan enerji kaybıyla başa çıkılamayacaktır. Durağan ama rahat ve akıcı bir hareket sağlayan düzgün postürle kendimizi daha hafif hisseder, hem de hareketlerimizi zorlanmadan yapabiliriz”.

Yiğit (2012) konu ile ilgili yaptığı araştırma sonucunda, profesyonel seslerin yetişmesi için, sesin eğitim sürecinde esneklik ve dayanıklılık kazanması, ses karakterinin ortaya çıkarılması, müzikal dinamikleri yapabilme becerisinin elde edilmesi ve sahnede oynayacağı yapıtlara, rollere hazırlanması için, uzun ve yorucu bir süreç geçirmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bu süreçte deneyimli ses eğitimcileri ve iyi donanımlı ses laboratuvarlarında bu alanda yeterli bilgi ve deneyime sahip uzmanlarla profesyonel seslerin takibi ve ses sorunlarının çözümünde multidisipliner bir yaklaşımın çok önemli olduğu konusundaki fikirleri ise eldeki araştırma ile paralellik göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Kagen, S. (1960). *On Studying Singing*. NewYork: Dover Press, p.77
- Marchesi, M. (1970). *Bel Canto: A Theoretical and Practical Vocal Method*. Enoch and Sons; Reprinted New York.
- McKinney, J.(1982). *The diagnosis and correction of vocal Faults*. Nashville TN: Broadman Press. p 191
- Miller, R. (1986). *The Structure of Singing*. Schirmer Books, Newyork.
- Otaçoğlu, S. (2015). *Ses Oluşumu, Türleri ve Alman Ses Sistemi (Stimmfach)*. Türkiye Alim Kitapları, OmniScriptum GmbH & Co. KG. Deutschland.
- Ömür, M. (2004). *Sesin Peşinde*. Pan Yayıncılık, İstanbul. p.53-57.
- Sabar, G. (2008). *Sesimiz (Eğitimi ve Korunması)*. Pan Yayıncılık. 1. Baskı. İstanbul.
- Şenocak, F.(1990). “*Profesyonel ses, sahne ve benzeri sanatların özel sorunları*”. Otolarengolojide ve Sanat Dallarında Disfoniler İnternational Sempozyumu. 8-11 October İstanbul. s. 120.
- Yiğit, N. (2012). *Profesyonel Ses*. Kastamonu Education Journal, September, Vol: 20 No:3, (955-958-964)